

דף פרפראות עקב

לרפואה שלימה: ר' משה בן נעמי הי"ו

לעילוי נשמת: יצחק מאיר בן צביה ז"ל | מאיר בן שולמית ז"ל | פיליפ בן עזיזה פולט ז"ל

להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | דוד בן אורה הי"ו - מוריה בת מיכל תחי'

"ראה אנכי נתן לפניכם היום" (י"א - כ"ו)

שואל הגר"א מוילנא, מדוע כתוב "נותן" בלשון הווה, והרי מתן תורה היה ארבעים שנה קודם לכן, והיה צריך לכתוב נתתי? ומתרץ, אדם שבחר בדרך הרע, יכול לחשוב שאין לו תקנה, לכן באה התורה ואומרת, שכל הזמן עומדת בפני האדם דרך הבחירה, "ראה אנכי נותן", בכל יום יש לפניך את האפשרות לבחור בין ברכה לקללה, בין טוב לבין הרע. ועוד, אדם יכול לחשוב, שאם כבר עשיתי עבירות, איזו תקנה יש לי, וזמן רב יקח לי כדי לשוב בתשובה? לכן אמרה התורה "היום", היום כבר הינך יכול לשוב בתשובה. וראיה לכך, הגמ' בסוכה (נ"ב:) אומרת, "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהילים ל"ז - ל"ב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". לכן אומרת התורה עזרתו של הקב"ה היא מיידית, "היום".

ועל זה מוסיף הפסוק "לפניכם", כדי למכור סחורה טובה, אין צורך בהרבה שכנועים, כי סחורה טובה מוכרת את עצמה, ומי אומר שהתורה היא "סחורה" טובה? לכן נאמר "לפניכם", כלומר, אני מניח לפניכם ואיני מכריח אתכם לקחת, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. ואם אדם יחשוב שיש צדיקים בעולם, אבל הוא אינו אחד מהם, והוא חושש שאם ינסה ללכת בדרכם לא יצליח לעמוד בזה, או שילעגו לו כולם על צדקותו, לכן כתוב "ראה" בלשון יחיד ולא נאמר ראו בלשון רבים, התורה פונה לכל אדם באשר הוא, שעליו ללכת בדרך התורה, ולא לשים לב מה אומרות הבריות.

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (י"א - כ"ו)

לכאורה תיבת "היום" בפסוק נראית מיותרת, והיה יכול לכתוב "ראה אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה"? מתרץ ה"בן איש חי" בדרשותיו, ונראה לומר, כי הנה הקדוש ברוך הוא נתן לישראל חמשה ימים טובים בשנה: ראש השנה, יום ראשון של סוכות, יום שמיני חג עצרת, יום ראשון של פסח, חג השבועות (יום שביעי של פסח אינו רגל בפני עצמו). ואם היו ישראל שומרים חמשה ימים טובים אלו כהלכתם היו ניצולים מחמשה ימים רעים שהם: צום גדליה, עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז, תשעה באב, עשרה באב (שרובו של היכל נשרף בעשרה באב). וזהו שאמר הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום", דהיינו ה' יום, חמשה ימים שהם ברכה וקללה, ואם אתה נזהר באלו הימים טובים שהם לברכה, אזי תנצל מהימים שהם לקללה.

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (י"א - כ"ו)

בביאור משמעות המילים "נותן לפניכם" מובא הסבר נחמד בספר "בהיות הבוקר" על פי הפסוק (תהילים ל"ד - י"ב) "לכו בנים שמעו לי", לכאורה מהו "לכו", היה לו לומר "בואו"?

וביאר על פי משל, אדם יוצא מביתו לדרך ארוכה, כשהוא נושא משא כבד על שכמו. אם כעת באמצע הדרך יבוא מישהו ויקרא לו לחזור כי הוא רוצה לספר לו איזה דבר, ודאי לא ישמע לו. אבל אם יאמר לו "איני רוצה להטריחך, אתה המשך בדרכך ואני אלך איתך ועליך רק להקשיב למה שאני רוצה לומר לך", ודאי יעשה את זה בשמחה. והנמשל, יצר הרע מפתה את האדם, שאם ילך בדרכי התורה, לא יהיה לו במה לפרנס את עצמו, ויאלץ לישא משא כבד על שכמו. אבל האמת היא כי שקר בפיו, ועל זה אומרת התורה, כדי לשמוע בקול הקב"ה אינכם נדרשים לשוב לאחוריים באופן שיכבד עליכם המשא לשווא, לא! "לכו בנים", אל תשובו לאחוריים, אל תתאמצו לשווא, לכו לדרככם והמשיכו להתעסק בכל צרכיכם, אלא שבד בבד תוך כדי הילוככם "שמעו לי", שמעו להוראתי היאך לעשות את כל מעשיכם על פי דרך התורה. אין רצון ה' להכביד ולהקשות על האדם ולהפוך את חייו לבלתי נסבלים, אדרבה ואדרבה, הקב"ה מורה לאדם ללכת בדרכו של עולם ולנהוג כמנהג העולם, לא לפרוש ולא להזיר עצמו מאכילה ושתיה ומשאר דרכי העולם, אלא שעליו לעשות זאת על פי מצוות התורה ולא להמרות את פי ה'. לפי יסוד נפלא זה, מבואר הפסוק אצלנו, "ראה אנכי נותן לפניכם", אני לא רוצה להקשות עליכם, ואני לא מבקש לשוב על עקבותיכם כשהמשא הכבד על שכמכם, אלא בדרך שהינכם הולכים, מוכנים לפניכם דרכי התורה - "וחיי עולם נטע בתוכנו".

"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוקיכם וגו' והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' וגו' וסרתם מן הדרך וגו'" (י"א - כ"ז, כ"ח)
יש לדקדק למה בברכה לא הזכיר כלל את העשייה כי אם 'אשר תשמעו אל מצוות ה' וגו' אשר אנכי מצווה אתכם', ולא כתוב 'ועשיתם אותם' ואילו בקללה כתוב 'אם לא תשמעו אל מצוות ה' וגו' וסרתם מן הדרך', היינו אי עשייה בפועל? מבאר ה"באר מים חיים", וז"ל: ויתכן על דרך אמרם ז"ל (קידושין מ'). 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, וע"כ במעשה טוב אמר 'אשר תשמעו אל מצוות וגו'', כלומר - אשר תשמעו אל מצוותי ותרצו בלבבכם לעשותם ולקיימם, אז תיכף לנטילת וקבלת העבודה עליך - ברכה, תתברך מן השמים כאשר במעשה, אבל בקללה לא כן, כי אם דווקא 'וסרתם מן הדרך' לסור ממנו במעשה ואז ח"ו תחול הקללה, אבל כל עוד שאינה במעשה - לא תאונה אליך רעה. (ועיין גם ב"תפארת יהונתן" לרבי יהונתן אייבשיץ שתיירץ כן).

"אשר אנכי מצוה אתכם היום" (י"א - כ"ז) - "וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם" (י"א - כ"ח)

על המילה "היום", מביא רש"י את דרשת חז"ל, שיהיו עליכם חדשים, כאלו שמעתם בו ביום. כותב ה"חתם סופר", טבע האדם לחפש ולשאוף לדבר חדש. כל אדם אוהב את ההתחדשות, אם אין התורה חביבה עליו ונראית לו בכל יום כחדשה, הרי ממילא מחפש הוא "חדשות" אחרות בדמות עבודה זרה, שלגביו היא "אשר לא ידעתם", חדשה היא בעיניו. לכן מדגישה התורה, אם דברי התורה לא יהיו בעיניך "היום" כחדשים, הרי התוצאה היא "ועבדתם אלהים אחרים אשר לא ידעתם", זה תלוי בזה.

"והיה כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ וכו' ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל" (י"א - כ"ט)
מדוע נכתבה המילה "ונתתה" עם ה' בסופה? אלא, תוספת ה' בסופה מראה על ברכה שניתנה בעין יפה, וכבר אמרו רבותינו שהנותן מתנה לחבירו, לעולם יתן בעין יפה. לכן מתאים שכאשר עוסקים בענין הברכה על הר גריזים, יכתב "ונתתה", רמז לעין יפה.

"והיה כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ וכו' ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל" (י"א - כ"ט)
שואל ה"קהלת יצחק", מדוע צריכים שני הרים עבור זה, האם אי אפשר להשתמש בהר אחד? עולים על הר אחד, אומרים את הברכות ולאחר מכן את הקללות. ושאלה נוספת, כתוב (כ"ז - י"ב - י"ג) "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וכו' שמעון ולוי יהודה ויששכר ויוסף ובנימין ואלה וכו' על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי", האם אלו שעמדו על הר עיבל אמרו את הקללות ואלו שעמדו על הר גריזים אמרו את הברכות? התשובה, כל אלו שתקו, מי שדיבר היו הלוויים, כפי שאומר הפסוק הבא "וענו הלוויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם", הלוויים אמרו את הקללות ואת הברכות וכולם ענו אמן, אם כן, מה הכוונה "ואלו יעמדו על הברכה"? מתרץ ה"קהלת יצחק", האמת היא שניתן להשיג התעלות בעבודת ה' גם במקומות הנחותים ביותר. אצל דוד המלך כתוב בתהילים "בחרתי הסתופף בבית אלוקים מדור באהלי רשע", וכי מי לא מעדיף קרבת הטוב, האם יש מקום להשוואה בין בחירת אלקים לאהלי רשע? אלא, למרות שאפשר לעבוד את ה' גם באהלי רשע, הרי ברור שהמקום האמיתי של יהודי הוא בישיבה. אומר ה"קהלת יצחק", "אלה יעמדו לברך וכו' על הר גריזים", צריך לייחד מקום לברכה, מקום בפני עצמו, ולא לבצע את הברכה ואת הקללה באותו מקום, למרות שגם כך אפשר להשיג את עבודת ה', יש לייחד מקום לברכה - ומקום נפרד לקללה.

"אחרי דרך מבוא השמש" (י"א - ל')

את הברכה ואת הקללה, את השכר ואת העונש על מעשיו, אומר ה"כלי יקר", עתיד האדם לקבל אחרי "דרך מבוא השמש", לאחר שישקע שמשו ויפטר מן העולם הזה, שהרי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא".

"כי אתם עוברים את הירדן לבוא לרשת את הארץ" (י"א - ל"א)

ניסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו ותירשו את הארץ (רש"י) שואל ה"חתם סופר", איך יהיו ניסי הירדן סימן שעתידים הם לירש את הארץ? ומבאר, הגמ' בחולין (ז'). מספרת על רבי פנחס בן יאיר שהלך לפדיון שבויים, וכשהגיע לנהר גינאי, אמר: גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך. השיב לו הנהר, אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי עושה, אני ודאי עושה. משמע, שאם רבי פנחס בן יאיר היה "ודאי עושה", היה הנהר נחלק לו. מכאן ראינו, שכאשר הירדן נבקע לבני ישראל, היתה זו ראייה שהולכים הם בוודאי לעשות רצון קונם ולרשת את הארץ, ולא יגרם החטא למנוע ירושת הארץ, כי הרי אם היה זה "ספק עושה", לא היה הירדן נבקע. ומובן רש"י שכתב כי "ניסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו ותירשו את הארץ".

"הלא המה בעבר הירדן" (י"א - ל')

כותב "בעל הטורים", היה צורך לתת להם סימן כדי שיידעו את הדרך, כי עד עכשיו העננים מראים להם את הדרך, אבל אחרי מיתת אהרן הסתלקו ענני הכבוד שהיו בזכותו, וא"כ היה צורך לסמן להם את הדרך. ונרמז להם במילים אלו "הלא המה בעבר הירדן", סופי תיבות אהרן.

"כי אתם עוברים את הירדן לבוא לרשת את הארץ" וגו' (י"א - ל"א) "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים" וגו' (י"ב - ב')
בפשטות אם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל, גם עמוד הענן שהיה בזכותו של משה היה הולך לפניהם (עי' תענית ט'). ועמוד הענן הלא היה משהו את ההרים (במדב"ר י"ט - ט"ז),
אומר רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן", לפי"ז נמצא שלא היו יכולים לאבד אז את אלוהיהם אשר על ההרים, כי לא היו הרים כלל. וזה שאמר: "כי אתם עוברים את הירדן" - אבל משה אינו עובר את הירדן, וכיון שכן לא יהיה עמוד הענן להשוות את ההרים, כי משמת משה פסק עמוד הענן (תענית שם),
ואם כן, ישנם הרים בארץ ישראל שהגויים עובדים שם לאלוהיהם, ולכן: "אבד תאבדון את המקומות אשר עבדו שם הגויים וגו' על ההרים הרמים ועל הגבעות וגו'".

"ואשריהם תשרפון באש" (י"ב - ג')

שואל הרב אברמסקי מדוע בפרשת משפטים (שמות כ"ג - כ"ד) כתוב רק "הרס תהרסם ושבר תשבר מצבותיהם", ואילו לשרוף הם לא נצטוו, ומדוע כאן נצטוו "ואשריהם תשרפון באש"?
ומתרץ, הגמ' במסכת עבודה זרה (נ"ג:) שואלת, מדוע ציוותה תורה לשרוף את האשירות, והרי ארץ ישראל ירושה היא לנו מאבותינו, א"כ, הארץ וכל המחובר אליה ירושה היא לנו, וההלכה "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו", וא"כ איך יכלו הגויים לאסור את האשירות על עם ישראל? עונה הגמ' - מכיון שבני ישראל עבדו לעגל, גילו דעתם שנוח להם בעבודת כוכבים, א"כ הגוי עושה בשליחותו של הישראל (ר"ל).
וא"כ, לפני שחטאו ישראל בעגל, לא נאסרו האשירות, לכן בפרשת משפטים שנאמרה לפני חטא העגל, ציוותה התורה רק להרוס ולשבור את העבודה זרה כדי שלא תתקיים לעובדיה, אבל לאחר חטא העגל, שוב נאסרה העבודה זרה בהנאה, ולכן היה חיוב לשברה ולשורפה.

"ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם" (י"ב - ג')

מזבח. של אבנים הרבה: מצבה. של אבן אחת. (רש"י) יש לדייק, היה צריך לומר ונתצתם את מזבחותם ואת מצבותם, ומדוע הוסיף עוד מילה ושברתם? ועוד מדוע יש חילוק בלשונות ונתצתם, ושברתם?
יש מפרשים עפ"י מה שפירש רש"י כאן וז"ל - מזבח. של אבנים הרבה: מצבה. של אבן אחת. והנה כתב הרמב"ם (פ"ז מעבודה זרה) הוא שציונו לאבד ע"ז ובתיהם כולם בכל מיני האבוד וההשחתה שבבירה ושריפה והריסה וחתוך כל מין במה שיהיה יותר מופלג ויתר מממהר בהשחתות, והכוונה שלא נניח להם רושם. עכ"ל.
ולפי"ז יש לומר, כי המילה ניתוח הוא יותר חזקה משבירה, כי ניתוח זה שבירה אחר שבירה, ולכן במזבח שהוא עשוי מאבנים הרבה, נאמר ונתצתם, שלא ישבור רק קצת ממנו כי עדיין ישארו בו אבנים שלמות ונשאר ממנו רושם, אלא שבירה אחר שבירה, שינתץ אותו עד שישברו כל האבנים שבו, משא"כ במצבה שהיא מאבן אחת נאמר ושברתם, כי ע"י שבירה אחת כבר שבר אותו ולא נשאר דבר שלם.

"לא תעשון כן לה' אלקיכם" (י"ב - ד') "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם" (י"ב - ה')
אזהרה למוחק את השם. (רש"י) הגמ' במסכת סוכה (נ"ג.) מספרת, בשעה שדוד המלך כרה את השיטין (יסודות של בית המקדש), צף התהום ועמד לשטוף את העולם. יעץ אחיתופל לכתוב שם על חרס ולהורידו לתהום, ולא חשש למחיקת השם, אמר: הרי אצל סוטה אמרה התורה שהשם שנכתב בקדושה, יימחה על המים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, על אחת כמה וכמה כדי לעשות שלום בין כל העולם לאביהם שבשמים.
אומר הגר"א מוילנא, זה הרמז בקשר בין הפסוקים, אף שאני מזהיר אתכם בלאו, שלא למחוק את ה', אבל "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'", בבנין בית הבחירה, לא יהיה נוהג איסור זה "לשום את שמו שם"

"לא תעשון כן לה' אלקיכם" (י"ב - ד')

אומר הרבי מקוצק, עבודת ה' לא תיעשה "כן" - "ככה", מתוך הרגל לצאת ידי חובה גרידא, אלא לשמה ובחרדת קודש. ובשם גדול אחד, הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם (ברכות ל"ה:), הם רק חיקו את ר' שמעון בר יוחאי, ובעצם לא הגיעו למדרגה זו, ולכן "ולא עלתה בידם".

ברכה או קללה

מעשה שהיה באחת מהקהילות הנכבדות בארצות הברית, שבה כיהן במשך שנים רב מופלג בתורה וביראה: ברבות הימים הסתלקו לבית עולמם הרב ורבים מחברי הקהילה הוותיקים, וצעירי הקהילה הכתירו תחתיו רב חדש, אשר אף הוא כקודמו, מופלג היה בתורתו וביראתו. באחד הימים נגש אחד מצעירי הקהילה לרב החדש וקבל בפניו: "אצל הרב הקודם היינו שומעים ברכות, ואילו אצל כבודו - קללות!". נדהם הרב לשמע הדברים, והאיש הסביר: "זכורני בעודי ילד, בתקופת הרב הקודם, כאשר היינו מסיימים קריאת שמע וממתנים לו שיגמור, היינו שומעים מפיו ברכות: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם...", ואילו אצל כבודו כאשר אנו ממתינים שומעים קללות: "וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים...". חייך הרב והשיבו: "דע לך כי אני מתפלל בדיוק באותו הנוסח שהתפלל הרב הקודם, ההבדל הוא בכם: אבותיכם היו יראי שמים והקפידו על אמירת שמע מילה במילה, ועד שהספיקו לסיים כבר אחז הרב בפסוק: "למען ירבו ימיכם..." אתם לעומתם חוטפים את קריאת שמע במהירות, וכשאתם מסיימים אווז אני עדיין בקללות שבאמצע פרשת "והיה אם שמוע". סיפור זה סופר מפי רבי יצחק דוד אתרוג רב העיר יוטיקה שבניו יורק כמשל שיש בו לבאר את הכתוב שלפנינו: אף כאן אמר הקב"ה לישראל: ראו כי בידכם נתונה הבחירה, במה חפצים אתם - בברכה או חלילה בקללה.

נקודה למחשבה

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (י"א - כ"ו) - כותב ה"ספורנו", הברכה והקללה הן שני קצוות, ראה שלא יהיו ענייך בין שתיהן, שלא תתנהג בדרך של פשרה, כי יש רק ברכה וקללה, דרך אמצע אין. ה"שפת אמת" מבאר: מצד הדין, לאחר שחטא האדם פעם אחת, הוא מאבד את כח הבחירה בטוב, משום שחטאיו מושכים אותו להמשיך לבחור ברע. וכפי שאמרו חז"ל (ב"ר ט"ז - ח'): "הרשעים ברשות ליבם". אלא שהקדוש ברוך הוא מחדש ברחמיו בכל יום את האפשרות לבחור בטוב, ולכן נקט הכתוב: "ראה אנכי נתן לפניכם היום" - בכל יום ויום, "ברכה וקללה". הוסיף והביא ה"שפת אמת" בשם סבו הגדול ה'החדושי הרי"מ', כי על כך אנו מודים בכל יום בברכות השחר בברכת: "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה" - שבכל יום מחדש לנו הקדוש ברוך הוא את האפשרות לבחור בין הטוב הנמשל ל"יום" לבין הרע הנמשל ל"לילה". (שפת אמת' תרל"ג) האדמו"ר רבי משה לייב מסאסוב היה אומר: ראה כי אנכי הנותן לך הטוב והרע, הברכה והקללה, כל המקרים הטובים והרעים הם לא בדרך הטבע ועל פי מקרה, אלא הכל מאיתו יתברך.

מקום קבוע לתפילה

"השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" (י"ב - י"ג) - דרש רבי יצחק אבוחצירה בן זקוניו של רבי יעקב אבוחצירה בעל ה"אביר יעקב": "השמר לך פן תעלה" - ראשי תיבות 'תפלה', רמז לנו הכתוב, כי כפי שאת "עולותיך" - הקרבנות, לא ניתן הקריב בכל מקום, כך גם את התפלה אי אפשר לשאת בצורה אקראית בכל מקום מזדמן, אלא על המתפלל לקבוע לו מקום לתפלתו. כפי שאמרו חכמים (ברכות ו'): כל הקובע מקום לתפילתו - אלוקי אברהם בעזרו."

אקטואליה בפרשה

לעיתים יש לנו תחושה שלפועל הפשוט יש תחליף. אנחנו מרגישים מספיק טוב עם עצמנו בכך שאנו מעבירים לו את המשכורת בזמן. על דיבדנדים מי מדבר בכלל. פרשתנו מלמדת אותנו שכאשר משחררים עבד עברי לחופשי יש להעניק לו מענק מכובד. מענק שיפגין את הכרת הטוב שלנו כלפיו. כי מה לעשות, בחברת בני האדם כולם צריכים את כולם. וכשם שלפועל לא תהיה משכורת בלי הבוס, כך הבוס לעולם לא יצליח להתעשר בלי אחרון הפועלים.

רעיון מהפרשה

לאהוב מישהו, זה לרצות בטובתו. להיות נאהב, זה כשמישהו רוצה בטובתי. לא יתכן שמישהו אוהב אותי ובכל זאת הוא גורם לי רע. פרשתנו מתארת מצב אבסורדי בו אחד מבני הזוג משכנע את רעהו לעבור על דבר הבורא ולעבוד עבודה זרה. בעולם שבו האהבה היא מעל הכל היינו ממליצים למשתכנע לזרום בשם האהבה, אבל התורה מחדדת לנו את ההבנה שלעשות הפוך מרצונו של הבורא זה פשוט רע. ואם השני גורם לי רע זו כנראה לא אהבה.

הפתגם: תשים מספר מטבעות בצנצנת, תשמע רעש,

תשים שטר של 200 ₪, לא תשמע כלום, אדם היודע את ערכו, לא עושה רעש!!

~ שבת שלום ומבורך ~

ניתן להשיג את העלון באתר "לדעת נט".

לשונות בהפצת וחזקת העלון - DAF126123@GMAIL.COM